

Karçal, F. (2019). Bir Mücadele Pratiği Olarak Sosyal Hizmet Uzmanlarının Örgütlenme Deneyimleri: İstanbul İli Kapsamında Bir Analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 909-935.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 12.03.2019
Makale Kabul Tarihi: 13.06.2019

BİR MÜCADELE PRATIĞI OLARAK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ÖRGÜTLENME DENEYİMLERİ: İSTANBUL İLİ KAPSAMINDA BİR ANALİZ¹

The Organizational Experiences of Social Workers as a Combat Practice: An Analysis in The Scope of Istanbul

Fırat KARÇAL*

* Doktora öğrencisi, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı Sosyal Hizmet Bölümü. ORCID ID:0000-0003-0767-3630.

ÖZET

Dünya genelinde sosyal hizmetin mesleki ve akademik bir nitelik kazanması ve sunulan hizmetlerin yaygınlaşan sosyal sorunlara çözüm üretecek biçimde düzenlenmesi ihtiyacı, kapitalizmin toplumsal yaşamdaki belirleyiciliğinin artmasıyla görünür olmaktadır. Bu çalışma kapitalist üretim ilişkilerinin toplumsal yaşama egemen olmasıyla birlikte artan ve derinleşen sosyal sorunların çözümü amacıyla, multidisipliner yaklaşım ve tekniklerle uygulamalar gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarının, örgütlenme süreçlerini ve örgütlülüğü sürdürme nedenlerini İstanbul ili ölçeğinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla İstanbul'da çeşitli kurumlarda çalışan 34 sosyal hizmet uzmanıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal hizmet uzmanlarının lisans eğitimleri ve meslekleriyle ilgili diğer eğitimlere uygun olarak örgütlü olmanın sosyal hizmet mesleğinin ve disiplinin gelişmesine katkısı olduğunu, örgütlü olmanın çalışma koşulları ve özlük hakları açısından kazanımlar sağladığını, yürürlükte bulunan sosyal politikalara müdahale ihtiyacının örgütlü olmayı gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet uzmanı, mesleki örgütlenme, sendika, kapitalizm, sosyal politika.

¹ Bu çalışma, Fırat Karçal'ın "Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Örgütlenme Deneyimlerinin İstanbul İli Ölçeğinde Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

ABSTRACT

The professional and academic qualification of social work around the world and the need to organize the services in a way to produce solutions to the common social problems becomes visible with the increase in the determinism of capitalism in social life. The aim of this study is to examine the occupational organization processes and the reasons of maintaining occupational organization of social workers, who implement practices implementations with multidisciplinary approaches and techniques to solve the increasing and deepening social problems as a result of the domination of capitalist production relations over the social life, in the scale of Istanbul. In this context, through the semi-structured interview form, in-depth interviews were conducted with 34 social worker working in various institutions in Istanbul. In the interviews, social workers stated that being organized contributed to the development of social work discipline and profession. Findings of this research indicate that, being organized in accordance with undergraduate education and other training related to their professions contributes to the development of social work profession and discipline. In addition being organized provides gains in terms of working conditions and personel rights, and the need for intervention in the social policies in force also requires it.

Key Words: *Social worker, occupational organization, trade union, capitalism, social policy.*

Giriş

Sosyal sorunlar, kapitalist üretim biçiminin ortaya çıkışı dünya genelinde yaygınlaşması ve toplumsal yaşamı belirleyecek duruma geçişiyle birlikte hem çeşitlenmiş hem de artmıştır. Bu süreç, sosyal yardım ve sağaltım çabalarının da bir mesleki anlayış ve disiplin içerisinde yapılması zorunluluğunu doğurmuş, bu doğrultuda sosyal hizmet alanında eğitim veren kurumlar açılmaya başlamıştır.

Kapitalizmin 1970'lerdeki yapısal kriziyle birlikte piyasa mekanizmasına dayalı liberal düşüncenin tekrar egemen hale gelmesiyle sosyal devlet anlayışı çözülmeye başlamış, uygulanan yeni liberal politikalar özellikle emek gücü üzerinde yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Bu süreçte emeğin istihdamının konumlandırılışında çeşitli değişikliklere gidilmiş; belirsiz süreyle, esnek, vasıf düzeyine uygun olmayan, işsizlik baskısı altındaki çalışma koşulları daha da görünür olmuştur. Güvencesiz çalışma sendikasılaşmayı, koruyucu düzenlemelerden mahrum kalmayı ve daha düşük gelir elde etmeyi beraberinde getirmiştir.

Yeni liberal politikaların tüm istihdam alanlarına yayılan bu çalışma koşullarından sosyal hizmet alanları da etkilenmiştir. Güvencesiz çalışma, iş yükündeki artış ve çalışma koşullarındaki dayatmaların mesleğin kendisine içkin bir hal alması, sosyal

hizmet uzmanlarının ait oldukları sınıfın çıkarlarının ve çalışma koşullarının düzenlenmesi adına örgütlenmelerini gerekli kılan zemini oluşturmuştur.

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme süreçlerini ve bu örgütlenmeyi sürdürme nedenlerini İstanbul ili ölçeğinde analiz etmektir. Sosyal hizmet meslek ve disiplinindeki arayış ve reformların kapitalist ilişkilerin hız kazandığı, biçim değiştirdiği konjonktürde artması sosyal hizmetlerin kapitalizmin tarihsel süreciyle analizini mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın konusunu oluşturan sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme deneyimlerinin değerlendirilmesinin tarihsel arka planını ortaya çıkarmak amacıyla, çalışmanın birinci bölümünde sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve kapitalizmin tarihsel sürecinde sosyal hizmetlerin dönüşümü ele alınmaktadır. Ardından aynı bölümde kısaca dünyada ve Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme süreçlerine değinilmektedir.

İkinci bölümde ise çalışmanın amacı doğrultusunda İstanbul’da çeşitli kurumlarda çalışan, bir mesleki örgüte ve/veya sendikaya üye olan 34 sosyal hizmet uzmanıyla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda sosyal hizmet uzmanlarının aktardıkları deneyimler çeşitli alt başlıklar altında analiz edilmektedir. Çalışma genel bir değerlendirmenin yer aldığı sonuç bölümüyle tamamlanmaktadır.

1. Sosyal Hizmet Mesleğinin Doğuşu ve Kapitalizmin Tarihsel Gelişim Sürecinde Sosyal Hizmetlerdeki Dönüşüm

Sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve gelişimini analiz etme çabası insanlık tarihinde süreklilik ve kopuşlar birlikteliğinde meydana gelen sosyal gerçekliğe odaklanılmasını gerektirmektedir. Dinamik bir sürece odaklanma ise, dikkati ilk olarak sosyal hizmet uygulamaları, mesleği ve disiplininin üzerinde yükseldiği tarihsel koşullara yönlendirmektedir.

Bir durumun, eylemin, ilişkinin, mesleğin ve disiplinin “sosyal” kavramıyla tanımlanmasından kasıt; muhataplarının bağımsız tekil hallerinden ziyade, içerisinde yaşadığı sosyal koşullarla etkileşim halinde bulunan özneler olduğudur. Etkisinden kimsenin azade olamayacağı boyutta kapsayıcı, kuşatıcı olan toplumsal ilişkiler ise insanların yaşadıkları toplumsal çağa egemen olan üretim ilişkileri içerisinde örülmekte ve kendisini yeniden üretmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve yayılması da kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkışı ve dünya genelinde yayılmasıyla paralel bir seyir izlemektedir.

İnsanlık tarihi boyunca güvence içerisinde bir yaşam ve sürekliliğinin sağlanması insanların en temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Modernizm öncesi dönem olarak da tanımlanan, kapitalist üretim tarzının henüz var olmadığı toplumlarda güvence, toplum içinde var olan ve çoğu zaman biyolojik belirlenimli aidiyetlere dayanmaktaydı. Soylu ve varlıklı ailelerden olanlar için güvence içerisinde bir yaşam olanaklıyken, toplumun daha geniş bir kesimini oluşturan ve bu ayrıcalıklara sahip olamayanlar, süreğen bir güvenceden mahrum kalmaktaydılar. Bu kesimin hayatta kalmasının koşulu; maddi zenginliği elinde bulunduran efendileri ve kiliselerin kontrol ve insafında bulunan “hayır” veya “sadaka” mekanizmasına bağlıydı (Müftüoğlu, 2005).

Yaşadıkları dönemde ayrıcalıklı koşullara sahip olmayan insanların güvence içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri, varlıklı kişilere dolayısıyla da mevcut sisteme sadakatlerine bağlıdır. Sonuç olarak egemen olan kesim, diğer insanları bağımlı hale getirme ve mevcut egemenlik biçimini sürekli kılma amacıyla keyfi ve sınırlı güvence mekanizmasını kullanmaktadır. Geleneksel güvence biçimlerine örnek oluşturan bu koşullar, kapitalizm öncesi toplumlarda farklı formlarda var olmuştur. Sosyal hizmet mesleğinin doğuşundan önceki bu geleneksel model, dönemin “kısmi refah ve güvenlik” anlayışı olarak değerlendirilebilir.

Sosyal refahın sağlanması amacıyla ortaya konan faaliyetlerin seyrine ve kapsayıcılığına bakıldığında süreç içerisinde değişen üretim ilişkilerinin toplumsal yapıyı da değiştirdiği; hem maruz kalınan sorunlar hem de çözümlerin buna bağlı olarak şekillendiği dikkat çekmektedir. Tarihsel ve toplumsal gelişim sürecinde yoksulluk, sakatlık ve güçsüzlük sorunu kapitalist ilişki biçimlerinin toplumsal yapıya egemen olmasıyla bir “sosyal sorun” olarak ön plana çıkmaktadır. Toplumun büyük bir kesimini etkileyen sorunlar da ancak kolektif olarak çözüme kavuşturulabilirler (Loseke, 1999: 5-7).

Tarihsel süreç içerisinde sosyal sorunların anlamları ve yüklenen anlamlara bağlı olarak bu sorunlarla mücadele biçimleri ve yöntemleri de değişmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkmasından önce, sosyal sorunlara çözüm arayışı genel olarak gönüllü çalışmalara dayanan, yardımsever kişilerin kentin yoksul bölgelerindeki bireylere yönelik çeşitli yardımlar yapmasıyla başlamıştır. Bu yardımlar ülkelerin sosyal, ekonomik, politik ve kültürel koşullarıyla biçimlenmiş ve gelişmiştir (Acar ve Çamur Duyan, 2003: 18).

Kapitalizmle gelen sosyal sorunlara çözüm arayışı olarak sosyal hizmetin gelişimi 19. yüzyılda hızlı sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin her ikisinden de etkilenmiştir. Bu süreçler, çoğunlukla insanların fabrikalardaki çalışma koşullarını ve iş bulmak amacıyla daha cazip olan büyük kentlere göçü ve buradaki yaşam alanlarının, sosyal koşulların değişimini ifade etmektedir (Duyan vd., 2008: 12). Sanayi Devrimi'nin ilk olarak gerçekleştiği İngiltere'de sosyal hizmet uygulamalarının meslek olarak ortaya çıkışı 1800'lü yılların sonlarına denk düşmektedir. Daha evvel hayırseverlik anlayışı ve dinsel yaklaşımlarla ele alınan hizmetlerde eğitilmiş elemanlara duyulan ihtiyaç, meslekleşmenin en belirgin başlangıç noktası olmuştur (Kut, 1991: 205-208).

ABD'de 1890'ların başında yaşanan ekonomik kriz sırasında hayırseverlik teşkilatları ve gönüllü hayırseverlik yaklaşımına sahip sosyal refah organizasyonları, yoksul ailelerin yaşamasına yardımcı olmak için hizmetlerini etkin hale getirmiştir. Bu dönem, sosyal bilimcilerin ve gönüllü sosyal refah kurumlarının liderlerinin, hayırseverlik faaliyetlerinin etkililiğini artırabilecek genel ilkelerin gelişmesi hakkında tartışmaya başladığı (Broadhurst, 1971, Akt. Austin, 1997: 396); aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları için mesleki eğitim okullarının açıldığı dönemdir (Cowley, 1993: 529-531). Eğitim kurumlarının dünya genelinde yayılmasıyla birlikte de meslek, evrensel bir nitelik kazanmıştır (Kut, 1991: 202-208). Bu bağlamda Sanayi Devrimi'nden sonra çözümü için kolektif çabayı zorunlu kılan sosyal sorunların yarattığı itki; sosyal hizmetin mesleki, akademik ve kurumsal biçimde derlenişinin maddi zeminini oluşturmuş (Acar ve Çamur Duyan, 2003: 3); 1929 ekonomik krizinin yarattığı sosyal sorunların geniş etki alanı ise sosyal hizmet ihtiyacının genelleşmesine yol açmıştır (Burhardt, 1987; Akt. Acar, 1999: 95).

II. Dünya Savaşı'nda faşizmin yenilgiye uğramasının ardından ise özellikle erken kapitalistleşen ülkelerde sosyal haklar, kurumsal bir yapı içerisinde düzenlenerek yasal olarak güvence altına alınmış; böylece devlet "sosyal devlet" kimliğine bürünmüştür. Sosyal hizmet uygulamalarının da en gelişkin olduğu ve "altın çağ" olarak da adlandırılan kapitalizmin bu evresi 1970'li yılların ortalarına kadar sürmüştür. Özellikle Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) aracılığıyla sosyal haklardaki gelişmeler diğer kapitalist ülkelerde de yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (Müftüoğlu, 2005).

Bu süreçte Birleşmiş Milletler Örgütü'nün (BM) kurulması ve geç kapitalistleşen ülkelerde uygulanan sosyal ve ekonomik kalkınma programlarının mimarı olmasıyla

birlikte birçok ülkede sosyal hizmet eğitimi başlamış, meslek dünya çapında görünür olmuş ve çeşitli kuruluşlarda istihdam edilen uzman sayısı giderek artmıştır (Acar ve Çamur Duyan, 2003: 18). Savaş sonrası ilk on yıl içerisinde sosyal hizmet alanında önemli örgütsel gelişmeler de gerçekleşmiştir: Bunların ilki, 1946 yılında Ulusal Sosyal Refah Paketi içinde Ulusal Sosyal Hizmet Konseyi'nin yeniden yapılandırılmasıdır. Ardından 1952 yılında Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi, 1955 yılında ise Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) kurulmuştur (Cohen, 1958: 281- 282).

1970'e kadar devam eden süreçte sosyal hizmet mesleğinde "Sosyal reform mu? Bireysel tedavi mi?" tartışması ilk kez yapılmaya başlanmıştır. Eleştirel sosyal hizmet yaklaşımlarını benimseyen sosyal hizmet uzmanları; sosyal devletin belirlediği politikalar çerçevesinde sunulan sosyal hizmetlerin ve refah koşullarının sosyal kontrol işlevine dikkat çekmişlerdir. Sosyal kontrolün topluma adaptasyonun bir aracı, topluma adaptasyonun ise aynı toplumsal koşullara geri dönüşü örgütlemek olduğu yönünde eleştiri getiren sosyal hizmet uzmanları bu durumun bir "döner kapı" sendromuna yol açtığını vurgulamışlardır (Truell, 2014).

1970'li yılların başında kapitalist sistemin yeni bir krizine sebep olan kar oranlarındaki şiddetli düşüş ve reel ücretlerin verimliliği aşması sonucunda istikrarlı sermaye birikim olanakları ortadan kalkmıştır. Sosyal devlet anlayışını da içeren talep yönlü ekonomi politikalarının bu krize yol açtığı düşüncesi, dönemin egemen ideolojisi olmuştur. Buna göre yeniden yapılandırma sürecinde, sermaye üzerine yük olduğu gerekçesiyle, öncelikle sosyal güvenlik olmak üzere emekçilere verilen sosyal haklar kaldırılmalı ve piyasa mekanizmasına dayalı liberal düşünce yeniden tesis edilmeliydi (Müftüoğlu, 2005: 84).

Yeni liberal politikalar olarak adlandırılan bu anlayış, 1970'li yılların ortalarından itibaren başta ABD ve İngiltere olmak üzere birçok ülkede uygulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda sermaye, emeğin görece ucuz olduğu yeni pazarlara yönelmiş; üretim, işçi sınıfı örgütlülüğünün hiç olmadığı veya zayıf olduğu işletmelere kaymış; üretimde teknolojinin yoğunluğu artmış; istihdam ve çalışma biçimleri esnekleştirilmiş; işçilerin birbirleriyle rekabetini arttırmayı amaçlayan performansa dayalı ücret sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Kapitalizmin girmiş olduğu krizin bir diğer nedeni olarak görülen devletin sosyal işlevi ortadan kaldırılarak, liberal ideoloji doğrultusunda devlet yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda devlet, bir yandan üretim alanından çekilirken aynı

zamanda sosyal devletin gereği olarak sağladığı sosyal güvenlik ve sosyal hizmet alanlarında ciddi kısıtlamalara gitmiş, süreç içerisinde bu alanlar piyasa kurallarına göre yeniden düzenlenerek özelleştirilmiştir (Müftüoğlu, 2005: 85).

Sosyal hizmetler alanını doğrudan etkileyen yeni liberal politikaların hız kazandığı ve sosyal hakların ortadan kaldırılması anlamında dokunulmadık alan bırakmadığı tarih 1980 yılıyla belirginleşmektedir. Bu dönemde sosyal hizmet uzmanlarının sosyal politika yapıcı ve hak savunucusu rolleriyle, örgütler ve toplulukları içeren makro sistemler üzerinde etkin olma çabaları da hız kazanmıştır (Schneider ve Netting 1999: 350-351; Akt: Danış, 59). 1980’li yıllardan günümüze, giderek daha yıkıcı sonuçlara yol açan kapitalist üretim ilişkileri sosyal hizmetin hareket alanını daraltmış ve hak temelli anlayışın dönüşmesine yol açmıştır. Uygulanan yeni liberal politikalar sonucunda toplumsal sorumluluklarından çekilen devlet özellikle de risk altındaki gruplara yönelik koruyucu, güçlendirici hizmetleri ve kaynakları azaltmıştır.

Günümüzde dünyada ve Türkiye’de sosyal hizmet mesleği insana yönelik hizmetlerin azaltılması, var olan hizmetlerin bir “hak” olmaktan çıkarılıp “lütuf” haline dönüştürülmesiyle hem insancılaştırmaktan hem de bilimsellikten uzaklaşmaktadır. Böylece sosyal sorunların çözümü ve ihtiyaçların karşılanmasında temel sorumluluk bireye, aileye ve/veya sivil topluma yüklenmektedir (Özcan vd., 2017: 381).

2. Türkiye’de Sosyal Hizmet Uzmanlarının Örgütlenme Süreçleri

Örgütlenme, bireylerin tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçlarını, ideallerini bir araya gelerek, belli bir güç oluşturmak yoluyla orta ve uzun vadede gerçekleştirmek ihtiyacından doğmuştur. Sanayi Devrimi’yle birlikte belirginleşen sınıfsal güçlerden işçi sınıfı da çalışma koşullarının düzenlenmesinde, özlük hakları ve ücretlerin belirlenmesinde işçilerin temsilcileri olarak söz sahibi olmak ve işverenlerin tek taraflı düzenleme yetkilerini ortadan kaldırıp kendi örgütlerini kurmak amacıyla sendikacılık hareketini yaratmıştır (Koray, 1992: 85).

Bu çalışmada savunulan düşünce, sendikaların sınıf temsiliyetine dayanması olgusundan hareketle sınıf örgütleri olduklarıdır. Kapitalist iş süreci boyunca amaçlanan değeri yaratma eylemini gerçekleştirirken -çalışırken- sürecin bileşenleri olan üretim araçlarını kullanan, üretim araçları aracılığıyla denetlenen ve yoğunlaştırılan canlı unsurları olarak ve çalışma süreci sonunda elde edilen gelirin ücret olması (Yılmaz, 2016: 26) nedeniyle bu çalışmada sosyal hizmet uzmanları işçi sınıfının bileşeni olarak ele alınmıştır. Diğer taraftan memur ve işçi arasında önemli yasal farklılıklar olmakla birlikte, işin bedensel-fikri veya uzun-kısa süreli

olması, kamu sektörüne veya özel sektöre ait bir iş olması ve alınan ücretin miktarı sınıfsal durumu değiştirmemektedir (Arslan, 2014).

Sermaye birikim sürecinin tüm toplumsal ilişkileri belirlemesi, yeniden üretmesi, kendi ihtiyaçları doğrultusunda dönüştürmesi ve harekete geçirme kudreti genişleyerek, dokunmadığı yaşam alanı bırakmamaktadır. Tüm bu süreç pürüzsüz bir zeminde gerçekleşmediği gibi, çıkarları birbirlerine karşıt ve uzlaşmaz olan sınıflar arası direnç ve mücadele alanları da bu dolayımında belirmektedir. Tarafların birbirlerine karşı konumlanışlarının iradi sonuçları olarak ortaya çıkan örgütlenmeler de sınıf örgütleri olmaktadır. Ücretli sınıfların işverenlere karşı verdikleri mücadelenin araçları olan sendikalarda temel mücadele, özlük hakları ve ücret üzerinden görünür olmaktadır.

Önceleri vasıflı işçilerin örgütlenmesiyle başlayan meslek temelli sendikacılık 19. yüzyılın sonlarında vasıfsız işçilerin de sendikalarda örgütlenmesiyle yaygınlaşmıştır. Bu yeni örgütlenme biçimi, her ne kadar 19. Yüzyılın sonlarında başladıysa da özellikle İngiltere’de ciddi bir biçimde yaygınlaşması I. Dünya Savaşı sürecinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde işçiler sendikalara üye olarak güçlenmeye önem verirlerken, kapitalist devletler tarafından sendikal gücün işçiler aleyhine ve sermaye lehine kullanılması için devlet güdümlü sendikacılık geliştirilmiştir (Kozak, 1992: 76).

Sosyal hizmet alanında ise mesleğin insanların doğuştan getirdiği biyolojik ve içsel özellikleri nedeniyle herkes tarafından yapılabileceğine dair boş inancın çürütülmesi amacıyla ortaya konan bilimsel metot ve uygulamaların ardından sosyal hizmet uzmanları için “mesleki birliğin” koşulları belirginleşmiştir. Vicdanı olan herkesin gönlünce sunamayacağı, sosyal hizmetlerin sadece “hayırseverlik” ile tanımlanamayacağı, sosyal hizmet uzmanlarının kolektif mücadelesi ve fiili çabalarıyla ortaya konmuştur. Bu durum sosyal hizmetin bilimsel temelini yapılan vurgu ve dönüşen mesleki örgütlenme biçimi açısından son derece önemlidir.

I.Dünya Savaşı boyunca ücretli çalışan sosyal hizmet uzmanlarının sayısının büyük ölçüde artmasıyla meslek uzmanları arasında grup bilinci de gelişmiş ve Ulusal Konferanslar ücretli olarak çalışan sosyal hizmet uzmanları için bilinç yükseltme ve deneyim aktarımı üslerine dönüşmüştür (Cohen,1958: 132-137). Ancak tüm gelişmelere karşın bu dönemde sosyal hizmet uzmanlarının %25’inden daha azı bir mesleki organizasyona üye olmuştur (Cohen,1958: 150).

II. Dünya Savaşı sonrasında ise dünya genelinde güçlenmeye başlayan sosyal devlet anlayışıyla yükselmekte olan refah düzeyinden toplumun çok büyük bir kısmını oluşturan ücretliler de pay alabilmişler; bu sayede sosyal güvence sistemi toplumun geniş kesimlerini kapsamıştır. Ayrıca sendikalar aracılığıyla ücretli çalışanlar da hem üretim sürecinde hem de ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde karar mekanizmalarına dahil edilmiştir (Müftüoğlu, 2005: 86). Bu dönemde sosyal hizmet mesleğinin sınırlarının oluşturulması amacıyla başlayan eğitim çalışmalarıyla meslekleşme gerçekleşmiş ve ilk örgütlenme çabaları da eğitim-meslekleşme-birlik arayışı ve etkileşimiyle hayat bulmuştur (Cohen, 1958: 150). Buna karşın ücretliler arası ve ücretliler ile sermaye sahipleri arasındaki gelir farklılığı son derece eşitsiz bir şekilde varlığını korumaya devam etmiş; toplumun farklı kesimleri, sosyal güvenceyi ve çalışma hakkını da kapsayan koruyucu haklardan aynı ölçüde yararlanamamışlardır. Sosyal hizmet uzmanlarının da dahil olduğu emekçi kesimler, görece hafifleyen sosyal eşitsizlikler karşısında mücadeleci konumlarından uzaklaşmış ve mücadeleleri zayıf kalmıştır (Castel, 2004: 40).

Kapitalist üretim ilişkilerinin toplumsal ilişkilere egemen hale gelmesinin görece geç gerçekleştiği Türkiye’de sosyal hizmet disiplin ve mesleğinin akademik bir nitelik kazanması, sosyal sorunların çözümünde ve mücadelesinde meslek uzmanlarının çalışma hayatına katılmaları da II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan dönüşümlerle gerçekleşmiştir. Özellikle 1950’ler sonrasında sosyal sorunların ancak devletin kurumsal bir çerçeve içinde sunacağı sosyal hizmetler aracılığıyla aşılabileceği fikri yaygınlık kazanmıştır. Bir diğer ifadeyle; 1950’li yıllarla birlikte Cumhuriyet hükümetleri, sosyal hizmetleri toplumsal kalkınmanın önemli bir unsuru olarak değerlendirmeye başlamıştır (Özbek, 2006:189). Bu süreç aynı zamanda Türkiye’de sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenmeye başladığı ve özellikle ücretli sınıfın kamu emekçileri-memurlar alanındaki mücadelelerinde öncü rol almaya başladıkları süreçtir. Sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme faaliyetleri de bu dönemde dernek ve sendika biçimlerinde ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de sosyal hizmet alanında sendikal mücadele, diğer iş kollarındaki sendikal mücadeleyle birlikte gelişmiştir. 1960’lı yıllarda toplumsal mücadeledeki yükseliş, kamu çalışanlarında sendika fikrini geliştirmiştir. 1962 yılında sağlık iş kolu çalışanları Türkiye Sağlık İşçileri ve Personeli Sendikası’nı kurmuşlardır. Sosyal hizmetlerin de sağlık iş kolu olarak tanımlanmasından ötürü tüm sağlık iş kolu örgütlenmeleri aynı zamanda sosyal hizmetleri de kapsamaktadır (SES, 2016: 22). Sosyal hizmet uzmanları ilk olarak 1965 yılında Sosyal Hizmet Mütahassısları

Sendikası'nı kurmuşlardır. Ancak 1971 Darbesi'nin ardından gelen Anayasa değişikliğiyle sendikalaşma yasaklanmış ve kurulmuş olan sendikalar kapatılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda sosyal hizmet uzmanları örgütlenme çabalarında yeni arayışlara yönelmişler ve 1972 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi Mezunları Derneği'ni kurmuşlardır (SHUDER, 2001). Örgütlü birlik olma konusunda sürekli yol açıcı bir geleneği yapılaştıran sosyal hizmet uzmanları mesleğin çıkarları, birliği ve toplumsal muhalefetin bileşeni olarak faaliyetlerini dernek biçiminde sürdürürlerken, dünyadaki eğilimle paralel bir şekilde Türkiye'deki sosyal devlet yapısı da çözülmeye başlamıştır.

1970'li yıllarda kapitalizmin yapısal kriziyle birlikte piyasa mekanizmasına dayalı anlayış yeniden egemenliğini kurmuş, temel karakteristikleri özelleştirme, deregülasyon ve emek piyasasının esnekleştirilmesi olan yeni liberal politikalar öncelikle emek gücü üzerinde yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Emeğin istihdamının konumlandırılışında çeşitli değişikliklere gidilmiş; emek gücü geçici, belirsiz süreyle, esnek, vasıf düzeyine uygun olmayan, işsizlik baskısı altında çalışma koşullarına tabi kılınmıştır (Çolak, 2015: 25). Güvencesiz istihdam işi kaybetme tehlikesini, sendikasılaşmayı, koruyucu düzenlemelerden yoksun kalmayı ve düşük gelir elde etmeyi beraberinde getirmiştir (Savul, 2008: 32). Bu dönüşüm tüm istihdam alanlarında olduğu gibi sosyal hizmet uzmanlarının da çalışma koşullarının belirleyicisi olmuştur.

Bu süreçte çalışanların örgütlenme sorunları, sendikasızlık, sendikaların güçsüzleş(tiril)mesi ve işlevsizleş(tiril)mesi yaygınlaşmıştır. Diğer taraftan 1970'li yıllarla birlikte işverenlerin ve devletin sendikalara karşı tutumları sertleşmiş ve sendikaların karar alma süreçlerine katılımı büyük ölçüde engellenmiştir. 1970'lerin sonlarından itibaren sendikalar tüm dünyada görülen ve her ülkede farklı düzeylerde hissedilen hızlı değişimin sosyo-ekonomik yapıda meydana getirdiği değişikliklerin etkisiyle, üye sayılarında farklı oranlarda olmakla birlikte azalma yaşamaya başlamıştır (Müftüoğlu, 2007). Sendikal mücadelenin gerilediği bu dönem diğer taraftan sendikal hareketin zaaflarının da gündeme taşınmasına neden olmuştur. Sendikaların yeni işçileri örgütlemeye yönelmek yerine belli bir işçi grubunun dar çıkarlarını temsil etmeye yönelmeleri, sendikaların seçkin bir birliğe dönüşmesi tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı ve işçi sınıfını temsil etme meşrutiyetinin sorgulandığı bir süreci de beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de ise söz konusu politikalar 1980 tarihli 24 Ocak Kararları’yla karşılık bulmuştur. Sermaye birikim süreci açısından külfet görülen ve Cumhuriyet tarihi boyunca kısmi olarak sağlanan sosyal güvenlik ve sosyal hizmetlerin budanması ayrıca çalışma yaşamındaki güvencesiz, örgütsüz emek süreçlerinin Türkiye’deki miladı olarak 12 Eylül Darbesi tarihi kırılma noktasını oluşturmaktadır. Diğer taraftan 12 Eylül’le birlikte siyasi iktidarlar sosyal hizmetlere siyasal çıkarları için aşırı bürokratik müdahalelerde bulunmaya başlamışlardır (SES, 2016). Türkiye’deki memur örgütlenmelerinin emek mücadelesinde özneleşmesi de asıl olarak 1980-1995 arası dönemin ürünüdür. 1980 darbesiyle Türkiye’deki bütün derneklerle birlikte Sosyal Hizmetler Akademisi Mezunları Derneği de kapatılmış, daha sonra akademisyenlerin önderliğinde sosyal hizmet uzmanları 1988 yılında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’ni (SHUDER) kurmuşlardır (SHUDER, 2001).

Türkiye’de 1990’lı yıllarda sunulan birçok kamu hizmetinin metalaşması ve emekçilere dayatılan koşullara 1990-1993 yılları arasında kamu çalışanları birçok iş kolunda önemli eylem ve etkinliklerle karşılık vermiştir. Yine bu dönemde Türkiye sendikacılık tarihine “fiili meşru eylem” kavramını kazandıran mücadelelerin içerisinde 1992’de kurulan Sosyal Hizmet Sendikası’nın yaptığı kitlesel basın açıklamalarının da önemi büyüktür. Daha sonra hukuksal kazanımla sonuçlanacak olan farklı eylem biçimleri iş kolu çalışanları üzerinde ciddi bir etki yaratmıştır (SES, 2016: 41).

Özetle yeni liberal politikaların sonucu olarak devlet sosyal alandan çekilmiş, kamu hizmetlerinin alanı daraltılmış ve sosyal hizmetin sunumu alt yüklenicilere yüklenmiştir. Bu dönüşümün yol açtığı yıkımın sosyal hizmet mesleğindeki yansımaları güvencesiz ve esnek çalışma, taşeronlaşma, düşük ücret ve işten çıkarılma korkusu şeklinde karşımıza çıkmakta; tüm bu sorunlar sosyal hizmet uzmanlarının örgütlü mücadelesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla örgütlü sosyal hizmet uzmanı sayısını arttırmaya, onların hak ve çıkarlarını temsil etmeye yönelmiş olan faaliyetler, bu süreci işçi sınıfının bir parçası olan sosyal hizmet uzmanlarının lehine çevirmenin yegane yolu olarak görünmektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenmeye ilişkin algılarının ve örgütlenme süreçlerindeki deneyimlerinin derinlikli bir bakış açısıyla ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemi

kullanılmıştır. Nitel araştırma algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir yöntemdir (Neuman, 2014).

Çalışmada katılımcıların bakış açısını gerçekçi ve bütünsel bir biçimde yansıtılması açısından derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda; katılımcıların çalışma koşullarını, mesleki örgütlenme dair düşüncelerini, örgütlü olmanın çalışma yaşamına etkilerini, katılımcıların üyesi oldukları örgütlenmeden beklentilerini, örgütlenmenin önündeki güçlükleri, örgütlü olma sonucunda elde edilen kazanımlarını ve sosyal politikaların oluşturulmasında örgütlerin rolüne ilişkin algılarını anlamayı amaçlayan sorular yer almaktadır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Çalışmaya gönüllü katkı sunan ve İstanbul'da çalışan sosyal hizmet uzmanları 6 farklı sendikaya üye, eşit sayıda kadın ve erkekten oluşan toplam 34 kişidir. Bu sendikalar SES, Sağlık-Sen, Türk Sağlık-Sen, Eğitim-Sen, Tüm-Bel-Sen ve Sağlık-Sen'dir. Ayrıca katılımcı uzmanlardan 22'si SHUDER üyesidir. Hiçbir sendikaya üye olmayan ancak SHUDER üyesi olan 4 uzman bulunmaktadır. 10 katılımcının ise sadece sendika üyeliği bulunmakta olup, bu katılımcıların SHUDER'e üyeliği bulunmamaktadır.

Bu çalışmaya davet edilen sosyal hizmet uzmanlarının bir kısmı "657 no'lu yasaya tabii memur statüsünde çalışan sosyal hizmet uzmanı oldukları" gerekçesiyle, çekince belirterek çalışmaya katılmamışlardır. Ayrıca yapılan 8 görüşme, katılımcıların talepleri doğrultusunda çalışmadan çıkartılmıştır.

Görüşmelerin yapıldığı tarih itibarıyla sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerinde geçirdikleri görev sürelerinin ortalaması 10,5 yıldır. İşyeri sendika temsilciliği deneyimi olan sosyal hizmet uzmanı sayısı 4, sendika ve SHUDER'in yönetim ve karar organlarında faaliyet yürütmüş olan katılımcı sayısı ise 8'dir.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada katılımcılara araştırmanın içeriği hakkında bilgi verilmiş ve onların da yazılı onayı alınmıştır. Görüşmelerin büyük çoğunluğu sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları yerlerde gerçekleştirilmiştir. Ancak birkaç katılımcının talebi doğrultusunda görüşmeler çalışma ortamının dışında yapılmıştır.

Araştırmada görüşmeler 45 dakika ile 4 saat arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ortalama süresi 80 dakikadır. Katılımcıların onayı doğrultusunda ses kaydı alınmış, daha sonra alınan kayıtlar deşifre edilmiştir.

4. Bulgular

Araştırmanın verileri içerik analizine tabi tutularak çeşitli temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar altı başlık altında toplanmıştır. Bunlar; (1) sosyal hizmet uzmanı için yaptığı işin anlamı ve görevleri, (2) sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşulları, (3) örgütlenme gereklilikleri, (4) örgütlenmenin önündeki engeller, (5) sosyal politikaların oluşturulmasında örgütlerin rolü ve (6) örgütlü mücadeleyle sağlanan kazanımlardır.

Bulguların analizinde katılımcıların çalıştıkları yerlerin ve kimliklerinin gizli tutulması amacıyla kendilerine G1, G2,... biçiminde numaralar verilmiştir.

4.1. Sosyal Hizmet Uzmanı İçin Yaptığı İşin Anlamı ve Görevleri

Toplum örgütlenmesi, güçlendirme, savunuculuk gibi eğitim sürecinde şekillenen kavram setleri, katılımcıların en çok vurguladığı mesleki rollerdir. Bazı katılımcılar yapılan işe yüklenen anlamı yasal sınırlar ve sınır ihlallerinin birlikteliğiyle değerlendirmektedir. Diğer taraftan uzmanların tüm zor koşullara rağmen evrensel kabul ve sorumluluklarından ayrı düşmedikleri çalışmanın önemli bulgularından biridir.

“Her ülkede insanların sahip olduğu haklar var. Sosyal hizmet, bu hakların insanlara verilmesidir bence. Mesleğin temel amacının da bu olduğunu düşünüyorum. Ülkenin kendi mevzuatıyla sınırları çizilmiş sosyal ve ekonomik haklar nelerse, bunların kişilere verilmesinde bir aracı rolü oynar.” (G.26)

“En sevdiğim tarafı; örgütlenmeyi sağlayabilmek, savunuculuk mekanizması, kişinin ya da bir grubun kendine yetebildiğini görmek çok önemli.” (G.30)

“Sosyal hizmet uzmanını ihtiyaç gruplarına sosyal politikalar çerçevesinde var olması için bir çıkış kapısı aralayan meslek elemanı olarak tanımlıyorum. Bu bir anlamda bizi mevzuatlarla, toplumsal normlarla, kurumlara karşı karşıya getiren bir durum yaratıyor. Yasadan aldığı güçle yasalarla karşı karşıya gelen bir pozisyon yaratıyor. Kadın sığınma evindeyken yasaların tıkanıdığı çoğu zaman bireysel çözümler

üretmek zorunda kalıyorsunuz. Yapısal yetersizlikleri mesleki, kişisel donanımınızla ya da tamamen kişisel ve toplumsal ağlarınızı harekete geçirerek aşmaya çalışıyorsunuz. Yasaların müracaatçılara sundukları son derece yetersiz, şiddet gören kadın için diyor ki 6 ay kurumda kalabilir peki 6 ay sonra?" (G.21)

Diğer taraftan yeni liberal politikaların kamusal hizmetlerin niteliğini değiştirmesiyle; sosyal hizmetlerin icrasında mesleğin gereklilikleri yerine kapitalizmin ihtiyaçları temel belirleyici hale gelmiştir. Yeni liberal ekonomi politığın biçimlendiği yönetsellik anlayışıyla Türkiye’de sosyal hizmetlerde dönüşmüş ve kapsamı daraltılmıştır (Topçuoğlu ve Akbaş, 2009). Kamunun da özel sektör mantığıyla yönetilmesini salık veren bu anlayış doğrultusunda sosyal hizmet veren kurumlar ticari bir işletme anlayışıyla işletilmeye başlanmıştır (Karakuş, 2015: 83).

Az sayıda çalışanla mümkün olduğunca fazla sonuç almayı hedefleyen bu yaklaşım kazanılan vasıflara bakılmaksızın sosyal hizmette mesleki uygulamanın herkes tarafından yapılabileceğine dair bir anlayışı ortaya çıkarmıştır. Kısacası sorunu üreten sistem, çözümü de kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmektedir. Bu durumun aynı zamanda mesleğin içeriğinin boşaltılması ve sıradanlaşması anlamına geldiği katılımcı tarafından şu şekilde vurgulanmaktadır:

“Etik ilkelerimizle beraber insan hakları savunuculuğunun önemli bir noktasında konumlanıyoruz. Çatı örgütü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı² (ASPB), sağlık ve adalet alanında sosyal çalışmacı adı altında istihdam edilmekteyiz. Bu işin eğitimini almayan insanların da istihdam edildiği alanlarda çalışmaktayız. Yasalarda sosyal çalışmacı olarak yer alınca işsizlik sorununu çözmek adına alanın bilgisinden mahrum sosyal çalışmacıları alanda görmekteyiz. İnsan hayatına herkesin müdahale edebileceğine dair bir algının pratikteki yansımalarıyla da karşı karşıya kalmaktayız.” (G.20)

Bu sıradanlaşma ise hem sosyal hizmet uzmanının yaptığı işten doyum sağlamasını engellemekte hem de müracaatçının aldığı hizmetin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Böyle bir durumda sosyal hizmet, bireyi ve toplumu bütüncül olarak değerlendiremeyen, toplumsal refahı ve hizmet sunumunu sürdürülebilir kılamayan,

²Bahsi geçen bakanlığın ismi 9 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlan 703 sayılı KHK m 3/b ‘de "Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı" şeklinde değiştirilmiş olup; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adıyla hizmet sunmaktadır.

en önemlisi de hak temelli olmayan, sadece anlık ihtiyaçları karşılayan, aynı ve nakdi yardımdan ibaret bir meslek olarak algılanacaktır (Özcan vd., 2017: 392).

4.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çalışma Koşulları

Türkiye’de yeni liberal politikalarından en çok etkilenen alanlardan biri sosyal hizmet alanları olmuştur. Uygulanan politikalar sosyal hizmetin hareket alanını daraltmış, hak temelli anlayışın “hayır” anlayışına dönüşmesine yol açmıştır. Böylece sosyal sorunların çözümü ve ihtiyaçların karşılanmasında sorumluluk bireylere ve sivil topluma terk edilmeye başlanmıştır.

Yeni liberal politikalar emek gücü üzerinde de yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Diğer çalışma alanlarında olduğu gibi sosyal hizmet alanında da yerini vasıflara uygun olmayan, geçici, esnek, güvencesiz çalışma biçimlerine bırakmıştır. Zengin ve Çalış’ın (2017) Türkiye’de farklı çalışma alanlarında görevlerini icra eden sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşullarını inceleyen çalışmaları; iş yükü fazlalığı, prosedürlere harcanan zaman, yönetici ve diğer meslek elemanlarıyla yaşanan sorunlar ile iş ortamındaki stresin mesleki rollerin yerine getirilmesinde karşılaşılan sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Özcan vd. (2017) ise, yeni liberalizmin sosyal hizmet mesleğinde yol açtığı yıkımın çok boyutlu olduğunu, sosyal koruma alanına ayrılan kaynakların azaltılması ve devletin bu alandan çekilmesinin hizmetlerin eşit ve adil sunumunu imkansız hale getirdiğini vurgulamaktadırlar. Bu durum sosyal hizmet uzmanlarının rolleri ve sorumluluklarından uzaklaştırmakta, güvencesiz çalışma biçimi de bunun en önemli bileşeni olmaktadır.

Katılımcıların çalışma koşullarına ilişkin paylaşımları, literatürde bahsi geçen sınırlı sayıdaki çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir:

“Sistem başlı başına sorun. Sadaka mantığı var. Sürekli yama yaptırıyorlar bize. Aile Sosyal Destek Programı’yla gelen bir sürü vasıfsız eleman kendi sistemlerini işletebiliyor. İşe alım süreci önemli yoksa kendi meslektaşlarımda da ne problemler görüyorum.” (G.19)

“Kadrolular, taşeronlar var. En kötü koşullarda ek ders karşılığı çalışan öğretmenler var. Güvencesizler. Bu bilinçli bir politika; emekçiler arasındaki dayanışmayı kıran bir durum bu. Statü, güvence farkı var. Aramızdaki ilişkinin güvenilir olmasını sarsan bir durum. Öğle yemeği olması gerekiyor ama yok, servis yok. Kadrolu olmak bugünkü çalışma koşullarında bir ayrıcalığa dönüşmüş durumda.” (G.11)

“Gerilim ve iş yükü yoğun. İş tanımına giren şeyler tıbbi sosyal hizmetle alakalı olmuyor. Bu işin sınavı Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) değil kesinlikle. Mülakat zaten sıkıntılı.” (G.18)

“Çalışma koşulları kötü. Fiziki şartlar gerçekten iyi değil. Yemekhane kötü, servis yok, sosyalleşme alanları yok. Görüşme odası yok, yönetmelik de olsa dahi... Kullandığımız tuvalet... Penceresi olmayan odada bile çalıştık. Hakikaten yıpranmışlık ASPB’de çok daha fazla, hele yatılı kurumlarda çalışanların koşulları hepten ağır.” (G.10)

Diğer taraftan kapitalizmin işçilerin birbirleriyle rekabetini artırarak “verimliliği” yükseltmeye dayanan anlayışı sosyal hizmet alanında da uygulanmaktadır. Katılımcılar her geçen gün çoğalan sorunlara ek olarak kendi çalışma koşullarının rekabete dayalı performans kriterleriyle ölçülmesini, meslek ve disiplinin sosyal işlevselliğine yönelik saldırı olarak değerlendirmektedirler:

“400’e yakın çocuk var, ilk adım birimindeyim şu an 1 ayda rapor yazmam bekleniyor... 12 sayfa rapor yazıyorsunuz, her ay bizden rapor sayısı, skor bekliyorlar. Kesme şekerle ödüllendirilen atlar gibiyiz. Rapor sayısı üzerinden bir rekabet var. Sosyal inceleme derinlemesine görüşmeyi de içeren uzun erimli bir iştir. Buradan sağlıklı bir sonuç da çıkmıyor zaten. Nitelik düşüyor umurlarında da değil.” (G34)

Ayrıca 1990’larda hız kazanan dönüşüm süreci ve bu dönüşümün ideolojik ve politik çerçevesi sosyal hizmet uzmanlarının aldıkları eğitimle de çelişmektedir. Odağında insan hakları ve sosyal adaletin yer aldığı; sosyal, ruhsal, politik, ekonomik ve eğitimsel yönlerden birey ve cemiyetleri geliştiren, sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı güçlendiren ve özgürleştiren uygulama bazlı meslek ve akademik disiplin olarak tanımlanan sosyal hizmetlerde idealize edilen ile var olan gerçeklik arasındaki makas yeni liberal politikaların etkisiyle daha da açılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri bu iddiayı doğrular niteliktedir:

“Çocuk yuvaları, kadın sığınma evlerinde. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yeni çıkmıştı. Bir kadın şiddete maruz kaldığı zaman bildirme zorunluluğu çıkmıştı. İl müdürü gelip, “Aman ha! görünce hemen boşan demeyin” diyordu. Kadını ailenin içerisinde tutmaya yönelik bir durum.” (G.10)

Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma yaşamına ilişkin aktardıkları sorunlarından bir diğeri ise cinsel yönelim temelli ayrımcılıktır. Ülkelerin yönetim biçimi, ekonomik ve politik yapı, siyasi ve ahlaki eğilim, yasal düzenlemeler, okur-yazarlık oranı, sektörel yapı, istihdam biçimi ve sendikal faaliyetler ayrımcı uygulamaları etkileyen temel faktörler olmakla birlikte; LGBTİ kişilere yönelik iş yerinde cinsel yönelim temelli ayrımcılığın uygulanışı daha düşük ücret ödeme, terfi erteleme veya engelleme, düşük performans notu verme, görev değişikliği, hak kullanımını engelleme, işten çıkarma veya işten ayrılmaya zorlama ve düşük tazminat ödeme gibi farklı biçimlerde gerçekleşmektedir. Bu durum hem birey hem de toplumsal/sosyal refah üzerinde olumsuz etkiler doğurmaktadır (Beyaz ve Öztürk, 2018).

Sosyal hizmet uzmanlarının çalışma yaşamı içerisinde karşılaştıkları cinsel yönelim temelli ayrımcılık, süreci bizzat yaşayan uzmanının aktarımlarıyla vurgulanmaktadır:

“Çalışma hayatımın ikinci yılıydı. Kuruluştaki masamın üzerindeki sendika takvimi ile gökkuşağı stickerı bir gün geldiğimde yerinde yoktu. Yetkili olan kişinin emriyle alınmıştı. Yüzüme karşı her hangi bir tepki vermeyen yetkili, mesleğimin asli sorumluklarından olan sosyal inceleme görevine gitmemi uygun görmediğini, hatta gelecek müracaatçılarla ilk olarak benim karşılaşmamam için neler yapılabileceğini uygulama biriminde çalışan kurumda benden daha eski olan arkadaşlara “sohbet” havasında sormuş. Benim için icat edilen “arşiv düzenlenmesi” gibi işler de yaptım. Bir şekilde bu işi yapmaktan vazgeçmem isteniyor. Geçtim bana yapılanları, hizmet götürmemiz gereken savunmasız gruplar içerisinde yer alan LGBTİ+ kişilere yönelik bu algıya sahip olan birinin, kurumda sorumlu bir pozisyonda yer alması dahi mücadele edilmesi gereken bir durum.” (G.22)

4.3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Örgütlenme Gereklilikleri

Günümüzde devletin sosyal hakları sağlamak konusundaki tutumu, refahın bireysel sorumluluk olarak görüldüğünü ve sosyal sorunlara piyasa merkezli yanıtlar arandığını ortaya koymaktadır. Kamuya hizmet etmek amacıyla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalışma şartlarını belirleyen bu sosyal gerçeklik, diğer taraftan mesleğin toplumsal kabulü ve meşruiyeti bağlamında birlik olma arayışı, mesleklerinin icrası ve güvenliği açısından örgütlü tavrı zorunlu kılmaktadır.

Sosyal hizmetlerin nasıl olması gerektiğine dair var olan eleştirel bakış, çalışma koşullarındaki gerilimle birleştiğinde örgütlü olma motivasyonu artmaktadır. Sosyal

hizmet mesleğinin öncülü olan toplumla çalışma ve mesleğin kolektif icrası, sosyal hizmet uzmanlarının birlik olma arayışını da sürekli kılmakta, sosyal hizmet uzmanlarının örgütlü olma gerekliliklerini güçlendirmektedir.

“O dönemki arayışçılığım beni örgütlenmeye yönlendirdi. Uğraştığımız sorunların ‘sistem’ dediğimiz örgütlü bir işleyişin ürünü olduğunu iyice kavramıştım, dolayısıyla da verilecek karşı mücadelenin de örgütlü olması gerektiğini uygulama sürecinde pekiştirmiş oldum.” (G.2)

“Örgütlü toplum gerekiyor hakların elde edilebilmesi için. Hem hizmet sunduğun kesim açısından hem kendi açısından da örgütlülük gerekli elbette. Uzman arkadaşlarımız sendikalarda örgütlenmekten kaçınabilir kişisel olarak. Ama SHUDER meslek örgütü. En azından orada örgütlenmek gerekir.” (G8)

“Sosyal çalışmacılar da tabii ki birarada durmalı, daha çok ihtiyaçları var bence. Çünkü sosyal hizmet alanı tıp, hukuk kadar kurumsal değil. Hekimler, avukatlar ciddiye alınıyor, çünkü kurumsallar. Sosyal hizmet alanının kurumsallaşması için meslek adına savunuculuk yapmak, birarada durmak, örgütlenmek önemli. Örgütlenerek biraraya gelerek mesleğin gelişmesini sağlamalıyız.” (G.17)

Uluslararası sosyal hizmet örgütlerince evrensel olarak tanımlanan mesleki roller ve etik kodlar mesleğin icrası açısından çok önemli görülmektedir. Bu evrensel kabullere dayalı sorumluluklar, ülkelerin yasal mevzuatlarca çerçevelendirilmiş sınırlarını aşabilmekte ve devletten bağımsız yapılar olan sendika ve diğer meslek örgütlerince, örgütlü basınca dönüştürülmeleri gerekli görülmektedir:

“Hak savunuculuğu bizim birincil işlevimiz. Devlet personeli olarak, devlet kaynaklarını kullanarak, devlete rağmen faaliyet yürütmekteyiz. Ve yine devletin eksik ya da yanlış politikalarından kaynaklanan sorunlarla uğraşan bir meslek grubu olduğumuz için kendi özerk alanımız olmak zorunda. Kendi haklarımız için de... Kendimizi bir nevi araçsallaştırabilelim. İşimizin doğası gereği ...” (G.3)

Son olarak sosyal hizmet uzmanlarının hizmet sundukları insanlara yönelik; yerleşik yargılarla mücadele etmesi ve bilinç yükseltme çabasının sosyal öznesi konumuna gelmesinin, uzmanların örgütlerine yönelik bağlılıklarını uzun erimli kılabileceğini söylemek mümkündür:

“Çocuk almak istiyoruz’ diye geliyor insanlar. Tek tek insanların sorunu olmaktan ziyade bir algı, sistem problemi bu. Kürt, Alevi olmasın, ensest olmasın, göçmen olmasın gibi yaklaşımlarla karşılaşıyorum. Türkiye’de yaşayıp da bu durumu rahatça ifade edebilmek ve icra edebilmek başlı başına bir sorun. Düşüncesi eylemesinden kötü bir hal içselleştirilmiş durumda. Dernek bu deneyimleri açmaya müsait bir yer.” (G.15)

4.4. Örgütlenmenin Önündeki Engeller

Sosyal hizmet uzmanlarının ait oldukları sınıfın çıkarlarının ve çalışma koşullarının düzenlenmesi adına elde etmeye çalıştıkları örgütlü güç, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu koşullarda gerçekleşmekte; görevlerini icra ettikleri ülkenin siyasal atmosferi, örgütlenmenin önündeki güçlük olarak sosyal hizmet uzmanlarının karşısına çıkmaktadır:

“Tamamen siyasi, üstten gelen baskılar. Yönlendirilen sendikada değilseniz, baskıyla karşılaşıyorsunuz. Ekonomik, insani kaygılardan dolayı direnemiyorlar. Aşılır ama iyi bir çalışma gerekiyor. 90’lı yıllardan beri hiçbir dönemde örgütlenmeye bu kadar müdahale edilmedi. Merkezi siyasetin basıncı çok güçlü. Bugün ekme korkusu, sürgün korkusu birçok insanı uzaklaştırdı. Bu durum, yeni mezunları hepten uzaklaştıran bir etki yaptı.” (G.21)

Ayrıca sendika ya da herhangi mesleki örgütlenmeye katılım kararı alan sosyal hizmet uzmanlarının seçtikleri örgütlenmenin “siyasal tutumu”, örgütlenme sürecinde karşılaştıkları önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bazı uzmanların dikkat çektiği bu durum, sendikaların kapsayıcılığını da etkilemektedir. Üye sayısı az olan ve “fişlenmiş” sendikalara katılmama yönündeki eğilimler şu şekilde eleştirilmektedir:

“Toplum olarak da toplumsal bir önyargı, kalıp yargılar var. Kaygı, korku var. Öcü değil bunlar. Eğitimde de bunlar gözden kaçıyor. Zaten ezilenlerle çalışıyorsunuz. Meslek, muhalif olmak zorunda. Uzman da kişisel olarak muhalifse, iki kere zordasın.” (G.5)

“Politik bir tutumu problem olarak görmüyorum; ‘sosyal hizmetler politiktir’ diyoruz her yerde. Mesleki olarak etik ilkelerimiz, değerlerimiz var. Hiçbir sosyal hizmet uzmanı toplumsal sorunlara kayıtsız kalamaz.” (G.6)

Farklı bir sendikaya üye olan uzmanın aktarımı diğer uzmanların aktardıklarını doğrular niteliktedir, toplumsal muhalefetin bir parçası olarak görülmeyen sendikaya üye olmanın kişisel itibar ve kariyeri için ne kadar önemli olduğu mesleğe başladığının ilk yıllarında kendisine hatırlatılmaktadır:

“Sendika temsilcisi geldi, hemşeri olduğumuza çok sevindiğini belirttiikten sonra, sendika formunu önüme koydu. Benim de kendisi gibi grev, toplu sözleşme, eylem gibi ‘bozguncu’ şeylerle işim olamayacağına emin olduğunu da ekledi. O gün üye olmadım. Ancak iş yerinde amirle tartıştığım ve ceza alma ihtimalim olan bir meseleden sonra, üye oldum. Ceza falan gelmedi.” (G.34)

4.5. Sosyal Politikaların Oluşturulmasında Örgütlerin Rolüne İlişkin Algı

Sosyal hizmet pratiklerinin; içinde buldukları devletlerin ideolojik, politik iklimleri ve ekonomik alt yapılarıyla birlikte şekillenmesi ve uygulanması, topluma karşı meslek uzmanlarına önemli sorumluluklar yüklemektedir. Tarihsel bir misyon olarak sosyal hizmet, ezilmiş ve ayrımcılığa uğramış grupların hak savunuculuğunu yapmış aynı zamanda bu grupların sosyal refah düzeylerinin geliştirilmesi adına sosyal politikaların oluşturulmasına katkı sunmuştur (O’Melia vd., 1998: 12). Ancak sosyal politikaların oluşturulması sürecinde, sosyal hizmet uzmanlarının sürece dahil olmayışı, odağında insan hakları ve sosyal adalet olan uygulamaları en baştan engellemektedir.

Sosyal sorunlara çözüm üretme çabasının topluma yayılmasını sağlayabilecek örgütlü bir çabanın doğrudan sonucu; mevzuatı belirleyecek sosyal politikaların oluşturulması için toplumsal meşruiyetin sağlanmasıdır. Mevcut durumda ise insanların yaşam şartlarını ve sosyal hizmetlere erişimlerini belirleyen yasa yapıcı dar bir grup olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının paylaşımları mevcut durumu teşhir etmekte, bu işleyişi tersine çevirecek koşullar ise sosyal hizmet uzmanlarının kolektif sorumluluk ve gücünde görülmektedir:

“Bir yönetmelik hazırlandığında bizi topluyorlar Antalya’da bir otele 3-4 gün çalıştay yapıyorlar, fikirler alınıyor. Ama o fikirlerden bir şey çıkmıyor, onlar zaten hazırlamış oluyorlar. Bazen bir mail geliyor görüşlerimiz yazılı olarak isteniyor. Ama biz bunları çıkan yeni yönetmeliklerde göremiyoruz. Pratikte bir karşılığını ben görmedim.” (G.5)

“Meslek uzmanları arasında, sosyal politikalara yön verilmesi için, bir dayanışma olması lazım ama bence yok. Varsa da çok küçük. SHUDER’in açtığı davalardan, verdiği tekliflerden takip ediyorum. Ben bir kazanım olduğunu görmüyorum. Bunun nedeni nedir? Tabii ki örgütlülüğün zayıf olması, sadece sosyal hizmet uzmanlarının değil tüm meslek elemanlarının bu ülkedeki ağırlığının zayıf olması. Bence çok politik bir ortam var ülkede ve politika bir şeylerin üzerini örtüyor. Açık alan bırakmıyor. İdareciler hazır reçetelere ve sabit bir fikre sahip ve o fikir kırılmıyor.”(G.7)

“Mesela basın bildirisini yazıp bunu göndermek yetmiyor. Gerekirse eylem yapalım ve bunu dernek, sendika başlatsın. ‘Bizi kabul etmediler’ diyemezsin. Reddediliyorsan bu kadar pasif olmanla ilgili. Bu işin emekçisi 3-5 kişi var ama genele yayılmış bir gaye yok. Olumlu modeller de var mesela. Ben önerdim bu tarz modelleri ama olmadı mesela Türkiye İnsan Hakları Vakfı(TİHV), Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), Gündem Çocuk gibi STK’larda çalışan sosyal hizmet uzmanları var ve gündem yaratma kudretleri var. Tek başına çözemediğimiz sorunlar olduğu için örgütlenmekteyiz.” (G.3)

“6284 oluşturulurken birçok STK sürece dâhil oldu. Hala çocuklar hakkında yasalar yapılırken danışılıyor ama yeterli olduğunu söyleyemeyeceğim. Dernek de sosyal hizmet alanlarında yasal süreçleri etkileme girişimlerinde bulunuyor. Bunlar önemli çabalar. Böyle geliştir meslek; mevzuatı etkileyerek.” (G.17)

4.6.Örgütlü Mücadeleyle Sağlanan Kazanımlar

Mesleğin icrası, özlük haklarının korunması, farklı çalışma koşullarından haberdar olunması, dernek ve sendika bünyesindeki eğitim faaliyetleri, örgütlü sosyal hizmet uzmanlarındaki niteliksel farkları ortaya çıkarmaktadır. Kolektif mücadeleyle birlikte özgüven, dayanışma ve hukuki kazanımlar uzmanların ilk aklına gelen kazanımlar olmakta ve bu kazanımların mücadele azmini canlı kıldığı görülmektedir:

“Özgüven. Daha önemli bir somut kazanım olamaz. Sendikam bunu da sürekli besliyor. Hukuki destek oldu hakkımda soruşturma açıldığında. Bir dönem Sosyal Hizmet Merkezi (SHM) yönetmeliği çıktığında bütün meslek gruplarını harmanlayarak herkesi sosyal çalışmacı yaptılar. Sosyal hizmet uzmanının ismi bile geçmedi orada SHUDER ve SES bir

eylem düzenlediler mesela. Bakanlıkta basın açıklaması yapıldı. Sosyal hizmet uzmanını da sosyal çalışmacı olarak geçirdik sonuçta.” (G.7)

“Memur sendika kuramaz noktasından buralara geldik. Gidip Kızılay’da 3 gün yatanlar sayesinde elde edilen haklar. Bunlar belki bugün görünmüyor ama 50-100 yıl sonra önemsenecek şeyler. Güdüktür, istediğimiz gibidir değildir ama 4688 sayılı sendikalar yasasını çıkartmıştır. Bu da sendika yokken alandan gelen mücadeleyle olmuştur. Kazanım odur.” (G.2)

“Uzmanların haklarını, onları belli sıkıntılara sokacak yasaların geçmesi derneğin müdahalesiyle engellenmiştir mesela. Yapılanlar, hem ulusal hem de uluslararası alanda birçok gruba hizmet verilmiştir. Kadın hakları alanında, çocuk hakları alanında dişini tırnağına takıp çok emek sarf eden bir sürü uzman, meslektaşım sayesinde birçok şey çok daha kötü olabileceken önlenebilmiştir.” (G.3)

Ayrıca alanda örgütlü olan sendika ve derneğin geçmiş dönem mücadele deneyimleri, kazanımları sosyal hizmet örgütlenmesine çok önemli görülmektedir. Bu noktada deneyim aktarımının dinamik tutulması yeni uzmanların örgütlü mücadeleye katılımında etkili olmaktadır:

“Dışarda durarak değişimin mümkün olmadığını düşündüm. Mesleğe yönelik saldırıların arttığı bir dönemdi. ‘Sosyal çalışmacı’ meselesi... Günü birlik Ankara’ya gittik mesela. Çok somut bir sonuç olmadı ama tavır koymak da önemli. Kartopu gibi üzerine koya koya olacak. Kazanım olarak bagaja atıldı. Çağdaş ve demokratik her toplumda örgütlü olunmalı. “ (G.19)

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme süreçlerini ve bu örgütlenmeyi sürdürme nedenlerini İstanbul ili ölçeğinde analiz etmektir. Sosyal hizmet uzmanlarının örgütlenme motivasyonları ve deneyimleri; mevcut çalışma koşullarını, bu koşulları belirleyen kapitalist üretim ilişkilerinin günümüzde aldığı biçimi, tüm bunların mesleğin icra edilmesinde ortaya çıkardığı sorunları anlamamıza ve açıklamamıza yardımcı olacaktır.

Yeni liberal politikaların Türkiye’de uygulanma biçimlerinden en çok etkilenen alanlardan biri sosyal hizmet alanlarıdır. Sosyal hizmetlerin 1970’li yıllarda başlayan

ve 1990'larda hız kazanan dönüşüm süreci ve bu dönüşümün ideolojik ve politik çerçevesi örgütlenmenin maddi ve düşünsel şartlarını ortaya çıkarmaktadır. Sosyal hizmetlerin "nasıl olması" gerektiğine dair var olan eleştirel bakış, çalışma koşullarındaki gerilimle birleştikçe örgütlü olma motivasyonu artmaktadır.

Görevleri sosyal rehabilitasyonu, toplumsal uyum ve dengeyi sağlamak olan uzmanlar; kapitalizmin işleyişi açısından çok kritik bir noktada durmaktadırlar. Emek güçleriyle yarattıkları, kapitalizm koşullarında can simidi niteliğindedir. Sosyal uyumu sağlamak ve sürekli kılmakla görevlendirilen uzmanlar, bu sürecin kaçınılmaz ve zorunlu etkilerinin de muhataplarıdır.

Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşullarında artan güvencesizlik sosyal hizmet uzmanlarının en çok üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir. Çalışma yaşamında alandan gelmeyen insanlardan oluşan kurumsal hiyerarşi, ayrımcılık, liyakate dayanmayan uzman seçimi, iş yükü ve doğal sonuca dönüşen tükenmişlik sendromu, uzmanların ortaklaştıkları temel noktalar olmaktadır. Sosyal politikaların oluşturulması sürecinde, sosyal hizmet uzmanlarının dahil olmayışı ise, odağında insan hakları ve sosyal adalet olan uygulamaları en baştan engellediği sosyal hizmet uzmanlarının ortaklaştıkları bir diğer nokta olmaktadır.

Çalışmaya katkı sunan katılımcıların aktarımlarından yola çıkılarak değerlendirildiğinde; mesleki roller, etik sorumluluklar, insan hakları ve onuru, sosyal adalet gibi toplumsal anlamlarla yüklü maddi ve düşünsel sebepler, diğer yandan çalışma koşullarındaki dayatmalar, güvencesizlik, yıpranma mesleğin kendisine içkin bir hal almıştır. Deneyim paylaşımları ve mesleki amaçların kesişim noktası sosyal hizmetler mesleğinde örgütlü tutum ve mücadele olarak belirmektedir.

Mesleğin icrası, özlük haklarının korunması, farklı çalışma koşullarından haberdar olunması, yetersiz dahi olsa dernek ve sendika bünyesindeki eğitim faaliyetleri, örgütlü sosyal hizmet uzmanlarındaki niteliksel farkları ortaya çıkarmaktadır. Tek başına üstesinden gelemeyeceği sorunları, aynı sorunların muhatabı olan insanlarla bir arada çözüme kavuşturma çabası olarak örgütlü mücadele, sosyal hizmet uzmanlarının hak savunuculuğu ve sosyal değişimi hedefleyen mesleki rolleriyle örtüşmektedir.

Diğer taraftan devlet gibi kurumsal örgütlülüğün en üst ifadesi olan bir yapının memurları olarak çalışan sosyal hizmet uzmanları, hizmetler ile bu hizmetlere ihtiyacı olan insanları buluştururken, mesleğin ikili karakterinden (devlete rağmen devlet memuru) dolayı bağımsız örgütlenmelere ihtiyaç duymaktadırlar. Özgüven,

dayanışma ve hukuki destek uzmanların örgütlü mücadele sayesinde elde ettikleri kazanımlar olmaktadır.

Örgütlü olma hali, öznel karar alma süreçleriyle belirlense de doğası gereği ilan edilmektedir. Bir irade beyanı ve davet çağrısını içeren örgütlü mücadele, özellikle kamu alanında sendikal faaliyetin geç zamanda ortaya çıktığı Türkiye’de zor yürütülmektedir. Sendika veya mesleki örgütlerin “siyasi” çizgisi nedeniyle, çalışma yaşamı içerisinde karşılaşılan mobbing, görevlendirme, vb. uygulamalar, katılımcıların sıklıkla başlarına gelmektedir. Diğer taraftan örgütlenme çalışmalarının güçlüğü, örgütlü olmanın çalışma yaşamına olumsuz etkileri, örgütlerin emek eksenli bakışının yetersizliği, örgütlerin kapsayıcılıklarının sıkıntılı olması, örgüt bürokrasisi ve karar alma süreçlerindeki sıkıntılar katılımcıların örgütlü oldukları dernek ve/veya sendikalara ilişkin vurguladıkları sorunlardır.

Kapitalist çalışma ilişkilerinin yeni biçimleri olan esnek, güvencesiz, taşeron çalışma, performans kriterleri gibi uygulamalar sosyal hizmet uzmanlarının da karşısına çıkmaktadır. Bu durum hem mevcut sorunların derinleşmesine hem de hizmet üretilen müracaatçı grupların çok daha niteliksiz uygulamalarla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır.

1970’li yıllardan itibaren sosyal hizmet uzmanlarının rolleri ve becerileri arasında sayılan iş yükü yöneticiliği ve iş yükü yönetimi, günümüzün biçim değiştiren ve ağırlaşan çalışma koşullarının çözümü olamamaktadır. Bu sosyal ve mesleki koşullara sosyal hizmet meslek ve disiplininin üçlü sacayağı olan bilgi, beceri, değer temelinde kolektif müdahale yapılması ve iyi modellerin geliştirilmesi uzmanların önerileriyle örtüşmektedir.

Geçmiş kazanımlar ve temel birkaç kıpırdanmayla tazelenecek motivasyon, uzmanların ortak beklentileri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda sendikalar tarafından iş yeri ziyaretlerinin yaygınlaştırılması, emek gündemine dair sadece kendi basınıni oluşturmakla yetinmeyip, kolektifi sürece katma çabası, en azından “hal-hatır sorma” sıklığını arttırması, sosyal hizmet uzmanlarının ilk elden aklına gelen uygulamalar olmaktadır. Tabanın denetimine açık, karar alma süreçleri geniş katılımlı ve şeffaf örgüt modeli, sosyal hizmet uzmanlarının mevcut beklentilerinin karşılanması açısından çok önemli görülmektedir. Bu ideal duruma, çalışma boyunca yapılan görüşmelerde sıkça değinilmiştir.

Toplumla çalışma, sosyal aksiyon ve müracaatçı grupların özneleşeceği bir çalışma; devlet ve sermayeden bağımsız örgütlenmeler aracılığıyla hayata geçirilebilir.

Yapılan çalışma sırasında sosyal hizmet uzmanlarının “yeni” olana yönelik vurguları, hem içerisinde buldukları örgütlenmelere hem de sosyal hizmet meslek ve disiplinine yönelik olmaktadır. Sonuç olarak iyi model önerisi; mevcut durumun eleştirisinden çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının yönelttikleri eleştiriler, pratik karşılığını örgütlenmelerde bulabilir.

Son tahlilde, bir şeyin diğer şeyler üzerindeki algılanan değil “gerçek” etkisini ortadan kaldırmak; o şeyin kendisinin ortadan kaldırılmasına denk düşeceğinden; özelde sosyal hizmet uzmanları, genelde tüm ücretli çalışanlar açısından “ideal” durumun sağlanması; mevcut sosyal sorunları ve çalışma biçimlerini yeniden üretme kudretine sahip tüm ilişki biçimlerinin ortadan kalkmasıyla mümkün gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1999). Radikal Sosyal Hizmet. N. Koşar & V. Duyan (Der.) içinde, *Sema Kut'a Armağan-Yaşam Boyu Sosyal Hizmet*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi SosyalHizmet Yüksekokulu Yayını.
- Acar, H. ve Duyan G. Ç. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 14(1), 1–19.
- Arslan, A. (2014). Kapitalist İdeoloji ve Çalışma. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Austin M.D. (1997). The Profession of Social Work in the Second Century. M. Reisch & E. Gambrill.(Der.) içinde, *Social Work in the 21st Century*. Thousand Oaks, CA:Pine Forge Press.
- Beier, A.L. (1983). *The Problem of the Poor In Tudor and Early Stuart England*. London: Methuen.
- Beyaz, Z., Öztürk, E. (2018). Türkiye’de Emek Piyasasında Cinsel Yönelim Temelli Ayrımcılık, *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4 (9), 148-157.
- Cohen, N. E. (1958). *Social work in the American tradition*. New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.
- Cowley S.D. (1993). Transpersonal Social Work: A Theory for the 1990s. *Social Work*, 38(5), 527-535.
- Çolak, E. (2015). Akademiye Güvencesiz Çalışma: Araştırma Görevlilerinin Deneyimleri. *VireVerita*, 2, 23-44.
- Danış, Z. M. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği Ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 51-64.
- Duyan V., Sayar-Özgür Ö., Özbulut M. (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. *Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi.

- Johnson, L. (1998). *Social Work Practice A Generalist Approaches (Sixth Ed.)*, Allyn BaconUSA.
- Karakuş, B. (2015). Sosyal Hizmet Mezunlarının Kadro ve Unvanı "Sosyal Hizmet Uzmanı / Sosyal Çalışmacı", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26 (2), 169-190.
- Koray, M. (1992). *Endüstri İlişkileri*. İzmir: Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Koşar N. (1986). Toplum Örgütlenmesi Yönteminin Gelişmesi. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, 4(2-3), 85-103.
- Kozak, İ. (1992). İşçi Sendikalarının Tarihi Gelişimi (İngiltere Örneği), *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 37, 63-81.
- Kut S. (1991). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi. Keleş J.: Nowak; İ. Tomanbay (DrI.) Türkiye'de ve Almanya'da Sosyal Hizmetler. Ankara: Selvi, s. 202-208.
- Loseke D. (1999). *Thinking About Social Problems: An Introduction to Constructionist Perspectives*. New York: Adline de Gruyter.
- Müftüoğlu Ö. (2005). Tarihsel Süreçte Bir Parantez: "Sosyal Güvenlik Hakkı", <https://ozgurmuftuoglu.blogspot.com.tr/2008/09/tarihsel-srete-bir-parantez-sosyal.html>. Erişim Tarihi: 22.02.2019.
- Müftüoğlu, Ö. (2007). Kriz ve Sendikalar, içinde "Türkiye'de Sendikal Kriz ve Sendikal Arayışlar", Der. Fikret Sazak, Ankara: Epos Yayınları.
- Neuman Lawrence, W.(2014) *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Cilt 1, (Sedef Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası.
- O'Melia M., Miley K. K. and Dubois B. L. (1998). *Generalist Social Work Practice—An Empowering Approach*. London: Allyn and Bacon.
- Özbek N. (2006). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özcan, E., Attepe Özden, S., ve İçağasioğlu Çoban, A. (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Güvencesiz Çalışma Biçimine İlişkin Deneyimlerinin Değerlendirilmesi, *Journal of Human Sciences*, 14(1), 376-395.
- Pierson, J. (2012). *Understanding Social Work: History and Context*. USA, New York: McGraw Hill Open University Press.
- Savul, G. (2008). Güvencesiz İstihdam, Örgütsel Dönüşüm ve Çalışma Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- SES (2016). *Eğitimciler Eğitimi Programı Eğitim Notları*, Ankara.
- SHUDER (2001). *Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları Önerisi*. Ankara.
- Topçuoğlu, R.A., Akbaş, E. (2009). "Küreselleşme Sürecinde Daralan Sosyal Haklar ve Türkiye'de Sosyal Hizmet Sunumunda Yaşanan Dönüşümün Kuramsal ve Politik Çerçevesi". I. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, 22-23 Ekim, ss. 175-181 Antalya.

- Truell, R. (2014). What is Social Work?, <https://www.theguardian.com/social-care-network/2014/jul/07/what-is-social-work>., Erişim Tarihi: 22.02.2019.
- Yılmaz G. (2016). Merhaba Proletarya. *Mesele Dergisi*, Mayıs 2016 (113).